

# Omahinna arvutamine ehk kuhu kadus kasum?

Olen kohanud paljusid ettevõttejunkte, kes usuvad, et täpse toote või teenuse omahinna teadmine aitaks neil oluliselt paremini kulusid juhtida ja kasumit suurendada. Kuigi minult on palutud abi täpse omahinna väljaarvutamisel, ei ole ma seda tavaliselt teinud, vaid aidanud ettevõttel kriisist väljuda mitmeid teisi meetodeid kasutades. Miks nii?

Paljudel juhtudel võib ühe, täpselt välja arvutatud omahinna alusel tehtud otsused viia ettevõtte veel sügavamasse kriisi. Omahinna arvutamine ja selle tõlgendamine on keeruline peaaegu igas ettevõttes, eriti valusalt maksab valetõlgendus aga kätte kiiresti muutuvras (eriti langevas) ärikeskkonnas ja konkurentsitihedas turusituatsioonis.

**Ühiku soetusmaksumus ehk ühiku omahind** saadakse ühiku soetamisel või teenuse osutamisel kasutatud ressursi hulga jagamisel ühikute arvuga. Omahinna puhul on seega tegemist keskmisega, mis sõltub kahest tegurist: kasutatud ressursi ehk kulude summast ja tooteühikute või teenuste hulgast. Rõhutamist väärrib asjaolu, et omahinna puhul on tegemist jagatise ja see on keskmine näitaja, millel on kõik igasuguste keskmistega kaasnevad probleemid: piisab, kas ainult kulude summa ehk kasutatud ressursi hulga või toodete ja teenuste hulga muutusest, et toote ja teenuse omahind oleks juba teistsugune.

Levinumad omahinna kategooriad on:

- **tootmisomahind** - tootmiskulud ühiku kohta, mis sisaldab nii muutuvaid kui ka püsivaid kulusid ehk koguomahind;
- ainult muutuvkulud sisaldav omahind;
- **täisomahind** - kogu väärtusahela kulud ühiku kohta.

Seega, toote või teenuse omahinnast rääkides peaks kõigepealt täpsustama, millist omahinda ehk millist kulude kogumit ühiku kohta silmas peetakse.

Pole olemas õiget-valet või head-halba omahinna arvutamise meetodit. Meetodi headuse ja õigsuse määrab eelkõige see, mille jaoks on vaja omahinda leida. Näiteks toote pikaajalise keskmise müügihinna määramisel on tavaliselt mõistlik teada toote täisomahinda, samas kui ekstreemsetes tingimustes, näiteks majanduskriisi ajal, peame teadma ka muutuvkulude omahinda. **Tootmisomahinda on aga vaja raamatupidamise aastaaruande koostamisel.**

Kui arvutatud toote või teenuse omahind sisaldab püsikulud, peab sellise omahinna tõlgendamisel olema äärmiselt ettevaatlik. Tähelepanuväärne on asjaolu, et tänapäeval, võrreldes varasema ajaga, ja veelgi enam tulevikus, moodustavad püsikulud aina suurema osa kõikidest kuludest. See aga tähendab, et mõnikümmend aastat tagasi hästi töötanud omahinna arvestuse kasutamine tekitab suuremaid vigu ning läheb ettevõtetele aina kallimaks maksma.

Kuna püsikulude osatähtsus kasvab, ei ole enam oluline see, kui suur on toote või teenuse täpne tootmisomahind, vaid hoopis see, kui palju toodet või teenust suudetakse ühes ajaühikus toota ja müüa. Oluliseks muutub, kas ratsionaalselt suudetakse korraldada tööde ettevalmistamise ja lõpetamise protsess ning kui palju suudetakse turul toodet või teenust müüa. Maksab aeg, mitte niivõrd toode või teenus. Probleem taandub mitte toote omahinnale, vaid hoopis sellele, kui

suur on teenindaja või tootja ajaühiku maksumus (omahind) - kui kallis on meie aeg. Teisiti öeldes, kui suur on ühe, toote kaudu maha müüdava töökoha maksumus mingis perioodis. Kasumi saamiseks on seega ainuke võimalik lahendus - toota ja teenindada ajaühikus võimalikult rohkem, sest aeg on kallis. Probleem ei ole mitte suurtes kuludes ja kulude juhtimises või vähendamises ning täpses toote omahinna arvutamises, vaid põhiprobleem on tulude ja selle kaudu efektiivsuse suurendamises.

Omahinna arvutamine võib tekitada arusaamise, nagu kulude suurus sõltuks toodetud ühikute hulgast või näiteks üldjuhtimiskulude suurus sõltub tootmistegevustest. Toetustegevuste kulud aga ei sõltu toodetud ühikute arvust. Toote või teenuse omahinna arvutamine ja selle kasutamine juhtimisotsusteks ei ole sageli ratsionaalne, sest see võib viia mõtled ühiku tasandi meetmetele ja n-ö kulude kokkuhoiule. Võib tekkida mõte tõsta müügihinda või püüda kulusid juhtida.

Kokkuvõtvalt ei anna ühe meetodi alusel leitud toote või teenuse omahind piisavat ja vajalikku infot. Sama võib öelda ka kogu kuluarvestuse kohta. Ettevõtted võivad kasutada küll ühte integreeritud kuluarvestuse süsteemi, et koguda kogu oma tegevusega seotud detailne kuluinformatsioon, kuid selle töötlemine ja analüüsimine eri otstarbel nõuab eraldi spetsiaalset lähenemist ning kindlasti ka spetsialisti teadmisi ja kogemusi.

Firmad, kes püüavad kuluanalüüsi teostada ainult finantsarvestuse (aastaruande koostamise aluseks olev arvestus) tarvis loodud arvestuse- ja aruandlussüsteemiga, avastavad teravnend konkurentsikeskkonnas, et nad ei suuda aru saada, kuhu kadus või kuidas tekkis kasum.

Samuti võivad meetodid, mis sobivad hästi ühele firmale, olla ebasobivad teises keskkonnas ja teiste küsimuste lahendamisel. Iga firma peab välja töötama ja kasutama temale vajalikke meetodeid, mis on konkreetse tootmisprotsessi puhul põhjendatud, vajalikud ja juhtidele arusaadavad. Universaalset lahendust ei ole, ärimaailm on huvitav, ent ka küllaltki keerukas.